

KIMBERLI KATER
Devica
OD
ORLEANA

Prevela
Dubravka Srečković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Kimberly Cutter
THE MAID

Copyright © 2011 by Kimberly Cutter
Translation copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Piki, koja je imala vere

*Obećali su mi da će me povesti u raj,
jer to sam od njih tražila.*

– JOVANKA ORLEANKA

Uvod

U snu, smrt je daleka kao planina. Hladno, plavo zimsko jutro, ona jaše veoma brzo snežnim poljem ka visokoj borovoj šumi, još sumračnoj od senki. Oklop joj blista u ranojutarnjoj svetlosti, džinovske čelične šake sevaju levo i desno od konjske grive, ali metal je u snu čudnovato bestežinski. Ne oseća ga. Umesto njega oseća mirno i blistavo jutro, sneg i brzinu, hladni vazduh na obrazima, a u sebi silovitu, svetu radost od koje joj oči sjajno svetle i koja je pomamno goni poljem ka neprijateljskoj šumi, dok sneg pršti i svetluca pod konjskim kopitima.

Iza devojke jaše njena vojska od deset hiljada boraca, svih odreda željnih bitke isto koliko i ona, ujedinjenih jednakom čudnom i grozničavom radošću dok tutnje snežnim poljem, preko crne ledene reke što vijuga, sjajna kao vrpca, kroz belu zemlju, ka zasenčenom spokoju borova. Čuje ih kako grme iza nje, a dok ih čuje, zna da zajedno jašu u ludu i slavnu pobedu. I zna da jašu u smrt. Ali ovoga jutra u njoj nema straha. Ima sedamnaest godina, seljančica je, neškolovana, prosta i jednostavna. Strah još nema mesto u njenom srcu,

mada će ga uskoro imati. Vrlo brzo biće zatvorena u rešetke, mučena, žigosana kao veštica, kurva, Satanin ud. No ovoga jutra ona je naprosto božja strela, puštena kroz zimski kraj, blistava, nemilosrdna i božanska. Nezaustavljiva.

PRVI DEO

I

Budi se u tami, sklupčana na hladnom kamenom podu kule. Nozdrve joj štipa smrad mokraće i trule slame. Gvozdeni okovi zarivaju se u žive rane nad šakama. Hitro se hvata za san koji uzmiče, u nadi da će ga nadvući i vratiti, još jednom se umotati u njegovu divlju radost. Ali ne, prekasno je. I posljednje njegove vitice klize joj kroz prste, te ostaje sama u mraku sa stražarima – trojica su u ćeliji s njom, dvojica napolju u hodniku.

Svi sad spavaju, u ovaj sumračni, samotni sat. Ponaslanjani u senkama kao lutke, glava klonulih napred, otvorenih usta, hrču. No vrlo brzo, zna, probudiće se. Vrlo brzo će se onaj krupni, kog zovu Barou, iskliberiti i blesnuti četvrtastim plavičastim zubima, krenuće s porugama. „Zadigni suknje, veštice. Pokaži nam šta imaš pod njima. Kitu ili picu?“

Jasno je da će ubrzo umreti. I to vidi u snovima. Divovsku, pucketavu žutu vatru na trgu, iscerenog biskupa, zgrogženu, oduševljenu svetinu. Sveštenik Masje kaže da to nije

istina. „Sad si bezbedna“, govori joj šapatom. Sad kad se pokajala, bezbedna je.

Uskoro, kaže on, sele je u crkveni zatvor, pa više neće biti batina i neće više biti suđenja, a na kraju će je Godoni* zaboraviti. Rat će se okončati, ona će biti puštena na slobodu. „Budi strpljiva, dete“, govori joj. „Daj im vremena da zaborave.“

Žao joj je Masjea. Zna da je napola zaljubljen u nju. Čak i takvu obrijanu do glave, u gruboj haljini od sargije koju nosi po biskupovoj naredbi, s rebrima što joj štrče kao u izglednelog psa, on je gleda sjajnim očima, kradom joj donosi zalogaje hleba i pokoju dodatnu čašu vode, melem od pelena za uboje. Volela bi da mu veruje, ali zna da ne govori istinu. Suvije je mrze Englezi. Neće biti srećni dok joj ne zaigraju nad kostima.

Često noću, kad joj san neće na oči, Masje dođe pa sedi s njom. Čeka dok stražari ne zahrču, a onda dovuče svoju nisku drvenu stoličicu do njene ćelije, pa sedi uz nju u tami. Drži se za šipke velikim ružičastim šakama, guta je očima. Ponekad joj čita iz Biblije. Ponekad pak peva, šali se, pokušava da je zasmije. Povremeno se odvaži, krene da je zapitkuje: „Je li tačno to što se priča? Jesi li svetica?“

2

Imala je dvanaest godina kad je prvi put čula glasove. Bilo je to u bašti u Domremiju, iza roditeljske kuće. Letnji dan.

* Pogrdan francuski naziv za Engleze, po engleskoj psovci „*God damn!*“.
(Prim. prev.)

Vreo i zelen. Kovitlao se snažan vetar, selo se pretvorilo u pobunu uzdrhtalog lišća. Čistila je krastavce od buba, stresajući ih u stari krčag s plutanim zapušačem. Otac je rekao: „Biće ti taman lepo jer moći ćeš da sediš i sanjariš“, ali to nije bilo tačno. Volela je da pod velikim, hrapavim listovima lovi te crne bubice s crnim šlemovima i grebuc-kavim kandžastim nožicama. S čudnovatim ljubičastim i zelenim svetlima u oklopu. Bubašvabe su joj se gadile, ali ove bube ne. Bube izgledaju čisto i nekako plemenito, kao mali uglancani vitezovi.

Dok je radila, razmišljala je o Katarini, svojoj svetiteljki. O Katarini o kojoj joj je majka pripovedala – najhrabrijoj. Katarinu je zamišljala visoku i vitku, veoma svetloputu, s dugom, bujnom zlatnom kosom i bleđim, tajnovitim licem oblika kašike. Volela je Katarinu, idolizovala je, ali bila je i ljubomorna na nju. Ljubomorna na njena čuda. Ljubomorna što je ova umrla iz ljubavi prema Bogu. Razmišljala je o svim Rimljanima koje je Katarina naučila da vole Boga. O imperatorovim hiljadama vojnika koji su odjednom klekli, pognuli glave moleći se, otvorili srca kao prozorske kapke u prvi topao dan proleća. Čak je i sama carica klekla, čak je i carica zgrabila ta iznenadna ljubav prema Hristu. Razmišljala je o tome kako je car Maksencije mrzeo Katarinu zbog njene moći, o svim mogućim načinima na koje je pokušao da je ubije: o drvenom točku za mučenje sa šiljcima, koji se raspao kad su stražari pokušali da je privežu za njega... reci iz koje je neprestano isplivala kao komad plute, koliko god da su je potapali u nju... vatri koja je besnela oko nje, a nije je označila ni tragom, ostavila joj je kožu hladnu i belu poput krina. Na kraju su Katarini morali da odrube glavu sekirom kako bi je usmrtili. Žana je videla golemo sečivo kako seva,

bledo, užasnuto lice koje se vrti kroz vazduh, čeznula da i sama bude tako hrabra. Tako čista.

Gorela je u njoj kao groznica ta ljubav prema Bogu. Ne blaga, ne milokrvna. Već razdorna i plamena. Svake večeri su u Domremiju zvona s crkvenog tornja oglašavala večerje, a ona je trčala kroz pšenične njive da bi bila s Njime, stope su joj letele po travi i zemlji, srce dobovalo kao usijan crven bubanj. Samo je na Njega mislila. Samo je Njega želela.

„Gde živi Bog?“, upitala je jednom majku.

„Bog živi na nebesima.“

„Šta su nebesa?“

Majka je tad poprimila tužan izgled. Najzad je pokazala ka oblacima i rekla: „Nebesa su predivni božji raj na nebu. Ako smo istinski dobri, tamo ćemo otići kad umremo, da živimo s Njim.“ Dok je govorila, majci su oči izgledale tako žudno da se Žanino srce napelo poput jedra.

„Zar ne možemo tamo sad?“

„Ne“, rekla je majka. „Ne možemo tamo sad.“

Nije znala kada je u njoj pustila prvi koren ta glad prema Bogu. Možda je oduvek i bila tu. Pamti da je znala da je drveće stvorio On. I vetar u drveću. I bistru, ledenozelenu reku s belim oblucima na dnu. I crveni puni mesec pred jesenju ravnodnevnicu. I male crne čvorke što rone i jedre nad njenom glavom u smiraj dana, hiljade čvoraka koji uzleću, koso lete, obrušavaju se, sevajući crnim krilima naspram zajapurenog, rumenog neba.

Pamti da je to znala, a pamti i zadivljenost zbog tog zna-
nja – zahvalnost koja se izvijala u njoj kao muzika, tako
jaka da ju je potiskivala na kolena, gonila je u plač. *Molim
Ti se, razmišljala je tad. Kako da Ti kažem hvala? Kako da
Ti pokažem zahvalnost?*

Ali nije razmišljala o tome kad se dogodilo. Bila je zaboravila. Samo je sedela u bašti, lica obrnutog ka suncu, i slušala kako vetar drmusa drveće, i tad se iznebuha začuo glas, veoma snažan. Muški glas, a desno od nje pojavio se ogroman zlatni list svetlosti. Toplota nalik sunčevoj na obrazu, niz vrat, duž kičme. *Žana*, izgovorio je. Glas vrlo dubok, prolamao se kroz nju kao grom. Od njega joj je buknula krv. *Žana, čedna moja devojko, Devica od Francuske.*

Isprva se prestravila, zaplakala, hvatala se za travu kao da očekuje da je nešto otrgne od zemlje. Prestravila se i premrla od radosti. *Ko si ti?*, upitala je. Svetlost ju je zaslepljivala. Nije videla rođenu kuću.

Znaš ti ko sam ja.

Ne, ne znam.

Da, Žana, znaš.

Jeste znala. Znala je u srži kostiju. To je ono za šta se molila. Jedino što je ikada želela. Polako, svetlost je počela da se širi unutar nje, kroz trbuh, bedra, grudi, usta, butine, ispirala ju je iznutra kao sunčev zrak, topao i treperav, ispunjavala je, oslobađala... kao pticu u letu.

Ne zna koliko je to trajalo. Činilo joj se tad da je trajalo dugo, ali ne zna. Zna samo da je posle, kad su i glas i svetlost nestali, bilo strašno. Čitav je svet postao siv i hladan, kao grob. Sivo drveće, sivo nebo, crno sunce. Crno lišće koje beži niz padinu. Sve hladno, smežurano, ucveljeno. Ležala je sklupčana na zemlji i jecala. *Vrati se, molim te. Vrati se.* Jedino je želela da umre, da spava. Da opet to proživi.

Kad se probudila, senka je bila prominula. Smenilo ju je čudo. Obrnula se naznak i zagledala se u nebo kroz

mozaik-zagonetku od lišća. Sve je bilo ustostručeno, sve bruhalo od života. Pevalo. Nebo savršeno bistro, plavo i zase-njujuće. Drveće se povijalo na vetru i mahalo rukama. U nozdrvama je osećala miris divljeg luka i slatke deteline. U daljini su rikala goveda. Majka je bila unutra i mlela brašno, otac je bio na pašnjaku i drao se na krave.

Sve je savršeno, sve onako kako i mora biti, uviđa sad. Čak i ono najgore. Čak i mali Volo, u kavezu u ambaru madam Poa, sa sivom čvornovatom glavom i sićušnim kosim očima. Ili ljudi kralj Šarl, koji trči go po svome dvorcu u Parizu i gađa vlastitim izmetom prozore. Godoni i Burgundani tutnje kroz brda, pale čitava sela, razdvajaju silom žene i decu, otimaju njive, krave, ovce, zlato, čitavu zemlju krađu im ispod nogu. Sad je i to sve u redu. Sve je nužno, deo Njegove promisli. Baš kao što je sastavni deo Njegove promisli to što ona, Žana, leži u bašti, premda još ne zna ni kako ni zašto. Prosto zna da je On povukao na jedan časak zavesu života u stranu i pokazao joj Svoju čudotvornu vatru, upalio je Svojom čudotvornom vatrom. I zna da će sve na svetu uraditi da tu vatru oseti opet.

Nikome nije rekla. Zнала je da bi joj se smejali, proglasili je za ludu, za lažljivu. Čuvala je to u sebi, kao tajnu što gori poput malog, ljutog sunca. Čekala.

3

U kući ih je bilo sedmoro. Majka, otac, petoro dece. Troje najstarijih bili su dečaci: Žakmen, Žan i Pjerlo. Kukavice, tako ih je nazivao otac. Raspikuće. A i jesu takvi bili. Nabusiti i mlitavi, spavali su dokasno, udarali nogom psa. Sledeća

je bila Žanina sestra Katrin, lepotica, krštena po svetiteljki. Katrin s jarkocrvenim ustima, punim kao šljiva, i gustim vodopadom plave kose. Kose u koju su u crkvi svi piljili. Ona, Žana, bila je najmlađa. Muškarača. Crnomanjasta i oprezna, s kratkim, stamenim nogama kao u magareta.

Živeli su u talasastom, zelenom, brdovitom kraju severne Francuske, daleko od Pariza. Daleko od svega. Njihova zemlja bila je zemlja širokih, sporih reka i visokih stoletnih hrastova. U leto se polje punilo bulkama, u crvenim zadignutim suknjama što blistaju na suncu. Zimi je u njihovoj šumi bilo tiho kao u crkvi.

Bili su to obični ljudi, neškolorani, suncem opaljeni. Imali su žuljevite šake i tabane. Mala jagnjad i jarići spavali su s njima u kući za prolećnih mrazeva, šćućureni, frkćući u crven sjaj ognjišta. Žana i Katrin umotavale su stopala u krpe da se ugrelu, čekale do leta da se okupaju u reci. Ali u selu su ih poštovali. Kako je njihov otac posedovao zemlju koju radi, poštovali su ih.

Verovali su u jednog Boga. Bili su hrišćani. Žana, majka i Katrin išle su svake večeri u crkvu na povečerje, zajedno klečale na tamnom podu od naboja, molile se prepletenih prstiju. Nedeljom ujutru išla je čitava porodica. Žanina majka molila se da joj Bog pomogne i oprost. Otac je preklinjao Boga da razbije Godone onako kako je nekada razbio Etiopljane. *Sve ih oteraj u pakao.*

Nisu podržavali stare šumske bogove, paganska sujeverja. Smatrali su ih sramotnim, bogohulnim, glupim. Žanina majka je uspijala usnama i vrtela glavom svakog aprila kad se komšinica Marijeta naga upregne u plug pa ga vuče raskaljanim njivama četvoronoške, pevajući i moleći se starim bogovima za obilnu letinu, a debela zvona dojki i stomak njišu joj se tamo-amoo, sjajna od sivog blata. Žanin otac nije držao mandragoru pod posteljom.

Stanovali su u kući od kamena, kraj reke, sa četiri odaje i dva mala ali lepo napravljena staklena prozora. Ti prozori su njenom ocu bili najveća radost. „Gledajte kako su fino načinjena okanca“, govorio je gostima. „Boljih prozora nema ni gospodar Burlemon.“

Ponosit čovek, njen otac. Sebe je posmatrao kao kakvog seoskog kralja. Neumorno je radio, po čitav dan nije stajao, orao je njive, sejao pšenicu i raž, nosio skorup i kokošja jaja na tržnicu, ubirao namete, raspoređivao seljake da čuvaju selo. Njegova porodica je nedeljom u crkvi sedela u prvom redu. Kad se služba završi, prolazio je naokolo i rukovao se, osmehivao, pljeskao ljude po ramenima. Njen otac, Kralj Seljaka.

Kao mala, Žana ga je obožavala. U letnja popodneva vodio ju je sa sobom kad uvraća krave s visokog pašnjaka u blizini stare hrastove šume, *bois chenu**. Pamti njegovu ručerdu, grubu i toplu, oko njene šake, njegovu dugu tamnu senku koja ide ispred njene po putu. Njegova ruka ulivala joj je sigurnost. Na vrhu brda, vodio ju je tamo gde u zeleno-beloj sunčanoj svetlosti na rubu šume rastu male *fraises du bois*** . Sićušne, kao rubin crvene jagodice, šiškastog oblika, tako slatke. Opojne. Jeli su po pune šake dok hodaju. A kad pojedu, dlanovi su im ostajali mokri i lepljivi, obojeni u crveno. Otac je dizao šake i smeja se. „Kriv“, govorio je. „Kriv, kriv.“

Žana tada nije znala šta znači ta reč, ali je slutila da označava nešto ružno. Kroz trbuh joj se migoljila hladna zmija opomene.

Kad je počeo da ludi od besa, to nije saznao niko izvan porodice. Svoje nastupe divljanja ograničavao je na kuću. Crvenooka zver koja se u Žaninim ranim uspomena tek

* „Stara šuma“; na tom mestu je kasnije podignuta crkva (današnja bazilika Boa Šenu). (Prim. prev.)

** Šumske jagode. (Prim. prev.)

povremeno propinjala počela je sve češće da se pojavljuje, kružeći po kući iskeženih dugih zuba, udarajući svakog ko joj stane na put. „Šta umišljaš, ko si?“, zaurlao bi otac na Žanu iznebuha, bez ikakvog povoda. „Šta ti kog đavola umišljaš?“

Majka je krivila rat. „Ubija ga što gleda toliku svoju tešku muku upropašćenu“, rekla bi, veoma snažno stežući jednu šaku drugom, kao da je čuva da ne odleti. A kasnije je govorila: „To je zbog Katrin. Nikad nije bio ovakav dok je Katrin bila ovdje.“ Njena majka, pobožna i puna ljubavi, ali takođe kukavica, krila se u molitvama, u snovima o Isusu.

4

Podarila mi je veliku visinu, moja tajna. Meni je podarila veliku visinu, a sve oko mene strašno umanjila. Kao ljude iz kuće za lutke. Kao ljude iz kuće za lutke s malim, blatnjavim mukama. Stoka, svinje, nameti, letina. Moje muke bile su ogromne, nepremorne kao vasseljena. Bog. Rat. Kralj. Francuska. I znala sam da sam ih dostojna. Zнала sam da će me, kad kucne pravi čas, Bog naliti svojom hrabrošću, pa ću zakoračiti zemljom kao div, preskačući šume i sela, reke i planine, a ostavljajući za sobom džinovske otiske stopa. Otiske kojih će se svet zauvek sećati.

5

U ratu sa Engleskom bili su otkako se pamti. Toliko dugo da je veći deo severne Francuske prešao Englezima. A više ih nisu sekirali samo Godoni. Sad su ih brinuli i Burgundani. „Prokleti izdajnici“, tako ih je nazivao njen otac. „Beskičmene svinje.“

Šezdeset ili sedamdeset godina, govorio je otac. Šezdeset ili sedamdeset već godina Godoni i Burgundani pustoše taj kraj, krađu im zemlju, kolju ih u posteljama, na spavanju, gaze im useve, goste se njihovim šunkama. Svi su znali za pokolj kod Azenkura, za stravičnu opsadu Ruana. „Nesrećne duše jele su svoje pse, odojčad su sisala modre dojke mrtvih matera.“ Ali rat se približio tek kad je Žani bilo deset ili jedanaest godina – tek tad je počela da shvata šta on znači.

Jedne vrele septembarske noći probudio ju je miris dima. Po zidovima je titrala crvena svetlost. Sela je u postelji, pogledala kroz prozor i videla da pšenica gori. More vatre. Vazduh se valjao, crn, gust od dima. Letina im je uništena. Majka je klonula na krevet, zapevajući: „Oj, moj Bože!“ Otac je viknuo majci da uzme decu i skrije se na senjaku. Onda se pored kuće prolomio silan tutanj kopita. S njime bučan, ružan smeh. Otac je go istrčao sa sekirom, urlajući. Ali jahači su mu se samo smejali. Dvadesetorica-tridesetorica na konjima, *les écorcheurs**. Ovoga puta čak ni vojnici. Ni stegovi ni zastavice, ni vezene tunike. Samo godonski plaćenici u starim zardalim pancirima, razbojnici što su dojahali iz brdâ, rasturajući sela i paleći ih, a grabeći šta god požele, jer ko će ih sprečiti? „Hoćeš da nas savladaš, starče? A? Sa tim svojim smežuranim kurčićem?“ Smejali su se dok su tovarili sve očeve ovce u jedna kola, a onda su odjahali u noć.

6

Neko vreme su njen otac i ostali pokušavali da zaštite selo. Prikupili su sav novac koji su imali, pa otišli gospodaru

* Doslovno: oni koji deru mrtvace. Tako su nazivani naoružani odredi koji su pustošili francuska sela i zaista ponekad skidali svoje žrtve do gole kože. (Prim. prev.)

Burlemonu, preklinjući ga da im iznajmi stari ruševni zamak na rečnoj adi. Ogromno zdanje bez krova, sa oronulom okruglom kulom, sad dom samo lisicama i pokojem crven-daću što je svio gnezdo u starim mašikulama, zidova belih i svetlozelenih od dugačkih stalaktita ptičjeg izmeta. Ali glavne zidine još su bile valjane, još visoke, debele i jake. Bili su smislili da se prilikom sledećeg napada čitavo selo skrrije unutra. „Pa nek probaju da nam krađu stoku“, rekao je Žanin otac brišući usta nadlanicom.

Krenuli su, on i ostali, da na smenu stražare na krovovima na obodu sela, po čitavu noć motreći, šetkajući i pljeskajući se po obrazima da bi ostali budni. Ali na kraju opet nikakve koristi nije bilo. Nisu uspeli dovoljno brzo da isteraju živinčad iz oborâ i da ih preteraju preko reke. Kad su razbojnici opet naišli, dokasali su pravo do seljaka što su se klizali po raskaljanoj rečnoj obali, pokušavajući da uteraju prestrašenu telad u tamnu vodu. Isukali su noževe, smejali se, lica su im pod bakljama bila kao rezbarene drvene maske. „Najlepše hvala na pomoći.“

Kad su otišli, otac je napravio čudo po kući. Sve je bacao po sobi, stolice, stolove, zdele, lonce, čirake, bokale, tanjire. Iščupao je vrata sa šarki. Nikad ga Žana nije videla tako ljutog. Majka je stajala u uglu, zaklanjajući se i jecajući: „Molim te, Žak, tako ti Boga!“ Jecala je dok nije i po njoj udario.

7

Žana je sve više vremena provodila u šumi. Tad je već drveće bilo podivljalo. „Sa Englezima su se vratile i šume“, govorila je majka. U strahu, ljudi su napuštali imanja, sela, bežali da se skriju od Godona, da žive u šumi. Jeli su korenje, travu,

ponekad i rođenu decu, pričalo se. Spavali su po pećinama, skrupčani u korenju starih stabala. A sama šuma čudovišno se razrasla, širila se preko njiva, starih drumova i napuštenih sela, prisvajajući opet sebi zemlju. Drveće je raslo u spaljenim crkvama i kućama, iz dimnjakâ su se kovrdžale povijuše, lišće se vilo ka nebu kao dim.

Narod je govorio da su šume opasne, pune izgadnelih životinja, vukova i medveda, divljih veprova, ali to Žanu nije zastrašivalo. Videla je jednom vuka na putu, ispred same svoje kuće nakon jedne pohare. Izašla je opet ujutru i ugledala rođaka Emeta kako vrlo nepomično leži u jarku. Pored njega je ležao i vuk, smireno žvaćući sjajnu ružičastu užad njegovih creva. Žana je zurila, opčinjena tom bujnom bojom, i razmišljala: *Ovako nešto imamo u sebi?* A onda je na vuka potrčala majka sa ašovom, vrišteći: „Beži, beži od njega!“ Vuk ju je samo gledao ravnodušnim žutim očima kao u đavola. Potom se vratio jelu. Ne, u šumi je bolje. Svidalo joj se tamo u senkama, bilo je tajno, tiho. Bezbedno.

Često se tamo molila, u starom obrušenom oltaru posvećenom Devici Mariji, koji je pronašla duboko među drvećem. Klećala je ispred drvenog kipa i privijala obraz uz Bogorodičinu haljinu, ljubila joj mala drvena stopala. *Pomozi nam*, govorila je. *Molim ti se, pomozite nam.*

Ponekad je izgovarala i prave molitve. Molitve kojima ju je naučila majka. „Kad god se bojiš, pomoli se Bogu i on će ti pomoći“, rekla bi. *Oče naš, koji si na nebesima, da se sveti ime tvoje... da dođe carstvo tvoje, da bude volja tvoja, i na zemlji kao na nebu...*

Divila se toj molitvi. Bila je kao tajna odaja u njoj samoj u koju može da pobjegne kad god poželi. Mesto gde se u svakom trenutku može osetiti bezbedno, u svakom satu dana. Samo je trebalo da zažmuri i izgovori te reči, i gle,

bila je tu, bezbednost, božja velika ruka na njenim prsima, umirujući joj srce.

Uskoro je počela svuda da se moli. U crkvi, kod kuće, u polju. Svakog su dana triput zvonila crkvena zvona, i svaki put je ona pomislila: *Da, sad. Sad.* Klekla bi i digla lice k nebu. Ušla u tajnu odaju.

8

Od onog dana u bašti, troje su joj došli. Troje svetitelja što su stajali u vazduhu iznad nje, blistavi. Prvi je bio strog, džinovski, nalik kralju. Imao je ruke poput rogovlja. Od njegovog glasa kosti su joj planule kao sveće. On im je bio predvodnik. To je znala čim je progovorio. Duboki lavlji glas protutnjao je kroz nju kao grom, stisnuo je između nogu, poželela je da padne na kolena, da obori glavu, da mu kaže „sire“.

Nikad nije morao ni da kaže svoje ime. Odmah je znala ko je on. Znala je da je to arhanđeo Mihail. Onaj koji je kao Bog. Lice mu je ispunjavalo nebo. *O, Gospode*, izgovorila je drhteći, sa osećanjem da će se raspasti od radosti. *Žana*, rekao je on. Samo jednu reč, i to jasno. Bila je spremna sve za njega da učini.

On će joj i doneti crne vesti.

Potom su došle dve device. Blistale su kao dva maslačka. Pune majčinstva, utehe. Sveta Katarina s tužnim licem oblika kašike, a rukama kao rezanim od slonovače. Mudra, prelepa Katarina koja je skršila točak za mučenje sa šiljcima. Glas joj je bio kao frula, kao sveža voda, tako jasan da se Žani činilo da ova razume sve na svetu, ume da izbroji svaki kamen na rečnom dnu. I Sveta Margarita. Puna, drska Margarita s jedva приметnim smeđastim maljama na nausnici i divljim

plamenom što bukti u očima. Margarita koja se iščupala iz trbuha Satanine aždaje uz pomoć mača. *Ne boj se, mila moja*, rekla je Margarita. *Bićemo uz tebe čitavim putem.*

Kako to misliš, čitavim putem?

Nikako, dušo moja, kazala je Katarina i zagrlila je. *Ostavi po strani svoje brige i odmori se sada, draga. Odmori glavu u mome naručju.*

9

Sprdali su se s njom u selu. Ostala dečurlija. Zadevali su je što daje milostinju fratrima-prosjacima, što nosi svoj *choyne** hleb Volou u kavez. Govorili su da je lažno pobožna, da se prenemaže i glumi pravednost. Jednom su pokušali da joj naude. Igrala se u polju kod Vilinskog drveta sa još nekim devojčicama iz sela. Sa Ovijetom, Menžetom, Valerijom. Plele su od bulki vence koje će okačiti za proslavu Majâ. Dan je počeo sunčanim jutrom, ali odjednom se preko sunca navukao oblak. Velik, ljubičast oblak, otežao od kiše. Sve se stamnilo, zahladnelo, kao da je večer. Trava je izgledala ljutito i oštro. Žani se skupilo srce u grudima. Izašla je malčice u polje, tamo gde je mislila da je više niko neće videti, pa klekla. Počela je da se moli.

Kad je otvorila oči, sve su stajale oko nje i piljile odozgo. Velika, podrugljiva lica. Valerija je u očima imala zao pogled. „Vidi malu bogomoljku“, rekla je prilazeći. „Misliš da si strašno uzvišena i moćna, je li, bogomoljko?“ Žana je ustala. Dlanovi su počeli da joj se znoje. Valerija je prišla još za korak bliže. Bila je viša od Žane, možda godinu-dve starija. Krupna, jaka devojčica sirovog bledog lica, velikih

* Od *choin*, beo: *pain choyne* bio je hleb od belog brašna. (Prim. prev.)

grudi i sitnih crnih očiju. Na obrazima je imala čudne male belege nalik tragu vrapčijih nožica. Odeća joj je uvek bila u ritama. Svi su znali da joj je otac pijanica. Svi su znali da ide na senjak sa svakim momkom koji joj zatraži. „Šta je bilo, bogomoljko, uplašila si se?“ Valerija i ostale zbijale su se oko nje, s ružnim, ukočenim izrazima lica.

Tad je poželeva da pobegne. Ili da se sruši, da padne na kolena i moli. „Molim vas, ne, nemojte mi naneti zlo.“ Ali kad je digla pogled ka onoj starijoj devojčici, ka njenom bledom, tupom licu, pomislila je: *Ko je ona? Što bih je se plašila?* U njoj se razbudio divalj borben duh. „Bolje nego da sam kao ti“, izgovorila je. „Bludnice prljava.“ Ostale su se zgledale, zinule. Sve osim Valerije. Ova je pristupila i iz sve snage ošamarila Žanu. „Gaduro mala“, rekla je kad se Žana skotrljala unatraške. „Kako se usuđuješ tako da mi se obraćaš?“

Svet se tad zacrveneo, ustalasio. Sve se događalo strahovito sporo, kao da je pod vodom, a opet nekako i veoma brzo. Žana joj je prišla i udarila je pesnicom u trbuh. „Ja ću raditi šta ja hoću“, rekla je. Starija devojčica sedela je na zemlji, razjapljenih usta, okruglih kao slovo O. Ostale devojčice prasnule su u smeh. „Isuse!“, zavapila je napokon Valerija. Potom je s mukom ustala i pobjegla.

IO

Posle toga se Žana zaputila zemljanim puteljkom ka crkvi. Bilo joj je krivo što je to uradila. Na srcu je osećala težinu, kao da u grudima ima predmet vezan lancem za dno bunara. „Oprosti mi, oče, zgrešila sam“, izgovorila je kad je sela pokraj oca Gijoma u polumračan ugao crkve. „Ispričaj mi

svoje grehe, Žana“, kazao je on. Zurila je u grubu drvenu klupu, pratila šaru drveta prstom. Razmišljala je o onome što je učinila, o neočekivanoj mekoći Valerijinog trbuha sličnog testu, o Valerijinom zabezeknutom licu kad je sela na zemlju. Svešteniku je odgovorila šapatom. „Strašno sam se razljutila“, izgovorila je, a uši su joj gorele od stida, suze je pekle u očima. No sa svakom izgovorenom rečju postajala je lakša, čistija, bes je curio iz nje, ulivala se svetlost. „Bog ti oprašta, dete moje“, rekao je naposljetku on. „Oprošteno ti je.“

A kako se tek osetila tada! *Oprošteno*. Ta reč ju je preplavila kao okean. Talas za talasom. Najzad se sveštenik nakašljao, zastrugao cipelama po hrapavom kamenom podu, pa rekao: „Dobro je, draga, smeš sad ići.“

Ali ona još nije želela iz crkve, nije htela da se rastane od tog osećanja. Stupila je u bleđ, tih crkveni brod i stajala neko vreme u toj ogromnoj kamenoj tišini, osećajući je na koži, tu svežinu, taj mir. Gledala je naviše u svoje svece u prozorima od šarenog stakla, u Svetu Katarinu, Svetu Margaritu, Svetu Klaru... te visoke, tužne, lepe žene obasjane suncem. Razmišljala je o njihovoj neizmernoj ljubavi prema Bogu, o njihovim junačnim životima, njihovim čudesima. O tome kako su našle načina da budu veće, bolje, da čine dobro, da se bore protiv zla, da pobegnu od blata, od sitničavosti života. Smatrala ih je najvećim srećnicama na svetu.

I I

Nikad nije pomišljala da ispriča svešteniku za svoje glasove. Znala je da bi je zbog toga omrzao. Ne bi se mogao odupreti da je ne omrzne. On je bio blag čovek, otac Gijom, čak dobar, ali i plašljiv. Sav u strahu, drhtao je ispod svoje posvećene

odeće. Videlo mu se to po licu. Tanke ljubičaste usne, suve, hartiji slične bele šake, hladne, neme osude... Ako mu ispriča, znala je, postaraće se da istrpi kaznu. Ne bi joj patnju naneo on, nije to bilo u njegovom stilu, ali bi rekao nekom ko bi se postarao da je kazni. „Brinem se za Žanetu...“, kazao bi, a onda bi sve bilo svršeno. Tukli bi je dok je ne slome i dok ne stane da moli za oprostaj, da se kune kako je sve bila laž, maštarija. Ludilo. Tukli bi je dok ne obeća da će se lepo ponašati, da će ćutati. Dok se ne pokaje.

Jedino je želela da kaže Diranu. Mužu jedne rođake koja je živela u Malom Bireu. Diranu u dubokim crnim čizmama i sa dubokim hučnim smehom. Onom kog je Žana zvala tečom. Svake godine o Božiću išli su mu u goste, u njegovu veliku, ispucalu kuću u Bireu. Imao je malo odomaćeno lane koje je spavalo u korpi pored ognjišta i prilazilo gostima, gurkalo ih njuškom u butine kao pas. Jelo je zob iz ruke. Diranova supruga Mari bila je kisele naravi – hladna namrštena žena koja je vikala i udarala po ruci ako pođeš njom da uzmeš još jedno parče mesa za večerom – ali Diran je bio drugačiji. Diran je, činilo se Žani, dobar kao da mu dva srca biju u grudima. Kad je bila mala, uvek ju je uzimao na krilo i pripovedao joj priče o svecima. O Svetom Bernardu iz Klervoa, koji se hranio samo kuvanim bukovim lišćem. I o Svetom Antoniju, kog su mučili zlodusi u Spoljnoj gori u blizini Pispira. O Svetom Antoniju, koji je rekao: „Zloduha se plašim koliko i muve, a jednim krsnim znakom ja ga mogu odmah oterati u beg.“

Diran je voleo Boga isto kao ona: vatreno i silovito. Čitavu je Francusku propotovao hodočasteći po svetim mestima. Video je Crnu Bogorodicu u Le Piju, zlatni kip Svete Fe u Konku. Čitav dan bi prestajao u redu da bi video kost Bogorodičine brade ili uvojak kose Svetog Petra. Video je onu

devojčicu u Rodezu koja je nosila stigme – rane Hristove. „Vele da joj se jednog dana prikazalo raspeće“, pripovedao je Žani prilikom jednog njenog dolaska u goste, „a posle toga su joj se otvorile rane iznad šaka i na stopalima, potekla je krv kao da su kroz njih proterani ekseri. Tog dana kad sam je video, sirotica je sedela tamo u crkvi sva u krvi, čas plačući i zapomažući, čas histerično se smejući, sve vreme sa ukočenim pogledom u očima, kao da tu ima nekih ljudi koje samo ona može da vidi.“ Gledao je u Žanu sjajnim očima. „To je bilo stvarno. Ja to znam. Bog je bio tamo, u njoj.“

Kako je tad poželela da mu ispriča! Da ga privuče sebi i kaže: „Znam. On i meni dolazi.“ Ali nije imala hrabrosti. Čak ni Diranu nije imala hrabrosti da kaže. Bilo je to nešto previše dragoceno, krhko da bi se tako rano iznosilo u svet. Morala je da ga štiti, kao onaj ružin žbun koji njena majka zakriva senom u rano proleće. Bilo mu je potrebno vreme da izraste bezbedno, nečujno, u mraku.

I 2

Svece je poznavala zahvaljujući Diranu i majci. Sve ostalo što je znala o ovom svetu poticalo je od torbara Kloda. Na svakih nekoliko nedelja dolazio je preko brda, sa ogromnim taljigama iza sebe, visoko nakrcanim raznim čudesima i drangulijama – starim loncima i lončićima, staklenim čupčićima, kockicama za igru, kuhinjskim noževima, ogledalima, začинима, uljima, svećama. Jednom joj je pokazao kokosov orah čak sa Majorke. „Dobio sam ga od jednog mornara u Avru“, rekao je. Smeđ i čupav plod, ružan kao majmun. Rascepio ga je nožinom prošaranom tačkicama rđe, pa da Žani komad krtog belog mesa. Slastan ukus. Mlečan i sladak,

pomalo nalik orasima. Pamti kako joj se uredno prelomio u rukama. „Takav ukus imaju ostrva.“

Njen otac je voleo Kloda. Kad završi sa obilaskom sela, ovaj je dolazio da noći kod njih u kući. Sitan prosed čovek koji miriše na karanfilić, s krupnim, iskričavim, jarkoplavim očima što su Žanu podsećale na nebo u jesen. Posle večere, kad se od nje očekivalo da spava, Klod i otac bi privukli stolice ognjištu, pa do kasne noći pili, a profili su im u svetlosti vatre blistali kao glave na novčićima. Žana bi se prišunjala u senjak i skrila se tamo u slami, slušajući.

Klodu je omiljeni predmet razgovora bilo kraljevo ludilo. „Više nisu povremeni nastupi; stari Šarl je sad skroz pošandrcao“, govorio je. Pričao je kako je Šarl pošao u lov sa svoja četiri najbolja viteza, pa ih sve osim jednoga poubijao. Zašto? „A ko bi ga znao“, kazao je Klod. Pričalo se da ga je prepao neki šum – pukla je grančica ili je mrdnula neka životinjica u žbunju – i samo je odjednom pomahnitao. Žana ga je videla u mislima, kraljevo izbezumljeno, crveno lice, kralja koji vrišti kako svi samo njega hoće da se dočepaju. „Da me ubiju i ukradu mi krunu!“ Onda je isukao mač i krenuo da kasapi pratioce dok nisu svi počivali kao razbijene porcelanske lutke na šumskoj stelji. Sve okolne bukve poprskane su krvlju. Sve tri glave glatko su odrubljene, sledene oči im zure ka nebu.

„Isuse“, izustio je otac.

„Kažu da je sve otad divalj“, rekao je torbar. „Ne da nikom da mu priđe. Priča kako je načinjen od stakla. Ako ga neko takne, rasprsnuće se kao ledenica.“

Pokatkad je Klod govorio i o kraljici. O Izabeli. Kraljica-kurva, tako ju je zvao. I ona je zapatila svojevrсно ludilo, pa

kao pomamna jurca kraljevstvom, nalik životinji u teranju. „Širi noge svakom ko joj okom migne. Kraljevim najbližim prijateljima, kraljevim rođacima, svakome kog se dokopa.“ Klod je to znao. Njegova sestra je radila u dvorskoj kuhinji. Gledala je kako Izabeline dvorske dame mučkaju kremu za lice od krokodilovih žlezda, od vučje krvi, od mozga divljeg vepa, kako bi kraljičina koža zadržala mladost. Gledala je Izabeline služavke kako tegle vedra s magaričnim mlekom uz stepenice, da se kraljica okupa. „Uveče ukapava sebi beladonu u oči, pa se smeška nesrećnim glupanima pri svetlosti sveća, očesava ih ispod stola rukom po kiti.“ Izabelin miljenik, pričao je Klod, trenutno je kraljev brat Luj. Jedne noći su je videli s debelim belim nogama upletenim oko njegovog struka, na polumračnom kamenom stepeništu: vukla ga je za kosu i roktala kao krmača.

Čitava zemlja, govorio je Klod, truli iznutra kao bajat svadbeni kolač. Svi plemići to znaju, ali niko ni prstom da mrdne. Radije bi da ih i same ponese ludilo, da se na večerinkama goste pečenim labudovima i paunima, da piju i jecaju u kupe sa šampanjskim vinom dok se zemlja ruši oko njih, da jedni druge nasađuju, ili pak da posmatraju iz senke i kuju zaveru da prigrabe krunu sebi samima. „Luj, burgundski vojvoda, Henri, svi oni kruže oko prestola kao vukovi“, govorio je Klod. „Sva trojica prcaju Izabelu, na smenu, svaki leže s njom u mraku, miluje je po sisama i priča koliko će joj bogatstvo podariti ako ubedi nesrećnog Šarla da napismeno preda namesništvo njemu.“

„Bože blagi, ona će nam doći glave“, kazao bi na to Žanin otac, a lice bi mu se smrklo, poružnelo od mržnje. „Svima će nam doći glave.“

Žana isprva u te priče nije verovala. Razmišljala je: *Sve je to skroz daleko. Nikad neće stići dođe.* Ali kad su počeli

prepadi na Domremi, nesrećni ljudi Šarl bio je mrtav, a Izabela je uradila upravo ono što je Klod i govorio. Prodala je njihovu zemlju Englezima – udavši kćer za engleskog kralja Henrija Petog, a sopstvenog sina Šarla Sedmog, prestolonaslednika, proglasila za nezakonitog, za kopilana. Za nepodobnog da vlada. Henri je postao kralj Francuske, čudovišni vojvoda od Burgundije zadužen je za upravu Parizom, a dofen – Šarl Sedmi – jedva je izvukao živu glavu. „Sad se mladi Šarl krije u svom zamku dole na Loari, go kao crkveni miš, i plaši se rođene senke“, kazao je Klod. „A Godoni svakoga dana osvajaju sve veću teritoriju.“

Znali su da je jug Francuske još odan kruni, ali Englezi i njihovi saveznici Burgundani preoteli su bili gotovo čitav severni deo zemlje. Žanino seoce Domremi bilo je među poslednjim uporištima na severu koja su se još držala. No postajalo je jasno da neće još dugo moći da opstanu. Svakog meseca spaljivana su nova sela, kradeni su novi konji i goveda, zauzimani su novi gradovi, novi seljaci klani u posteljama. Nikog nije bilo da im pomogne. Nije bilo zakona. Nije bilo čuvara zakona. Našli su se napušteni, osuđeni, laka meta za Godone, Burgundane, razbojnike.

„Zar ne vidi šta radi ovoj zemlji?“, vikao bi njen otac dok Žana posmatra sa senjaka – stiskajući vilice, stežući snažno pesnice.

„Zar je nije briga što najlepši francuski vinogradi gore? Što su sva velika imanja i zamkovi Lorene opljačkani, uništeni?“

„Izabela jedva drži i sopstveni zamak“, odgovorio bi Klod. „Misliš da je nju baš briga za nas?“

Jednom, kad su se napili, vrlo kasno uveče, Žanin otac je pogledao naviše s mesta odakle je zurio u vatru, sa očima

beznadežnim kao u davljenika. „Zar nikakve više nade nema?“, izgovorio je. „Zar nam je sudbina da postanemo robovi Englezima, bez svoje zemlje, samo milion zgaženih bednika koje će oni pljačkati, silovati i ubijati kad god im se prohte?“

Klod je sedeo na stolici zavaljen, duge, mršave noge u plavim čarapama protezale su mu se ispred ognjišta, povijeni vrhovi cipela ocrtavali su se spram svetlosti vatre. Otpio je dobar gutljaj vina, a onda zavrteo kupu, zagledan u nju kao da se unutra krije prikaz budućnosti. „Eh, ta znaš proročanstvo Gaskonjke iz Avinjona, zar ne?“

Otac je odmahnuo šakom, zakolutao očima. „Poštedi me bapskih priča.“

Gore na senjaku, Žana se pognula bliže njima da oslušne.

Klod je razvukao usta u osmeh, pa pevuckavim glasom stao da pripoveda. „Francusku će uništiti žena, a obnoviti devica iz lorenskih šuma.“

Žak je frknuo od smeha. „Mrka kapa, s obzirom na to kakve su nam ove ovde.“

„Ti si pitao ima li neke nade“, rekao je Klod.

„Nade, dabome. A ne bajki.“

I 3

La Belle. Tako u selu zovu Žaninu stariju sestru. Lepotica. Krštena je po Svetoj Katarini, svetiteljki koja je Žani najdraža, pa i njenoj majci. Smeh joj je bio dubok, srebrnast i melodičan, oči bistre i svetlozelene kao tek isečen krastavac. Jedino su na njoj nelepa bila stopala, kratka, loptasta i žućkasta, pa je vodila računa da ih krije ispod suknje. *La Belle*.

Katrin *La Belle*. „Koja sam ja?“, zapitkivala je Žana majku. „Ti si ona hrabra“, odgovarala je majka. „Ona jaka.“

Jedino se na Katrin otac nikad nije drao. Čak ni kad je ukrala iz podruma čitavu šaku maslaca i proždrala ga na očeve oči, smejući se. Bio je bespomoćan, zurio je u nju kao da prosto ne veruje da je stvorio nešto toliko lepo. Kad nedeljom pada kiša, otac ju je uzimao na ruke i nosio je od crkve pa sve do kuće, da ne ukvari blatom rub svečane ružičaste haljine. „Žana, trči i brzo nam otvori vrata“, rekao bi. „Budi dobra devojčica.“

Žana je u tim trenucima mrzela sestru, ali mržnja je nikad nije držala dugo. Bilo je nemoguće ostati ljut na Katrin. Nemoguće ne voleti je. Život sa Katrin bio je kao život s Diranovim lanetom. Soba se pretvarala u čarobnu čim ona kroči u nju.

Veče uoči njene udaje za kmetovog sina Kolena, Katrin i Žana su sedele budne u svojoj sobi i pričale do kasno u noć. Katrin je bila raščesljala sve zamršene čvorove u Žaninoj nesnosnoj kosi i preplela je za sutradan crvenim satenskim vrpčama, snažnim i čvrstim prstima, nežno grebuckajući noktima Žanu po koži glave. U jednom trenutku Žana se osetila tako bliskom sestri da joj je proradila hrabrost. „Jesi li mu ga videla nekad?“, upitala je. Katrin je razrogačila oči. „Žana!“, izgovorila je. Ali potom je kazala: „Jesam ga jednom videla, samo načas.“ Nabrčkala je nos. „Strašno je ružan.“ A onda se nasmejala. Tim divnim melodičnim smehom. Dubokim i grgoravim poput smeha odojčeta. „Ali u neku ruku i lep. Kao velika modra pečurka.“

Žana je te noći satima ležala budna u postelji, zamišljala veliku modru pečurku i pokušavala da smisli šta bi sutradan mogla reći sestri da je opet tako zasmije.